

Горан М. Бабић

Београд, Лазарева 21-07-89. Мирче Кривошеја

ТРАГОМ ПРОШЛОСТИ

Импресум:

Наслов: *Трагом прошлости* /Архитектонска и етнографска истраживања Шар планине у делу архитеката Зорана Б. Петровића и Божидара Петровића/

Издавач:
Архитектонски факултет Универзитета у Београду

Главни и одговорни уредник:
Проф др Владимир Мако, д-р

Аутор концепта:
Горан М. Бабић, д-р

Рецензенти:
Доц Борислав Петровић, д-р
Доц Иван Рашковић, д-р

Лектор:
Милија Ралевић, дипл. фил.

Превод на енглески језик:
Доц. Иван Рашковић, д-р

Ликовна опрема публикације:
Горан М. Бабић, д-р
Милош Аранђеловић, д-р

Насловна страна:
Милош Аранђеловић, д-р

Компјутерска припрема:
Милош Аранђеловић, д-р

Штампарија: Цицero
Тираж: 500

Београд, 2011. године.

Горан М. Бабић

Трагом прошлости

Архитектонско и етнографско истраживање Шар планине
у делу Зорана Б. Петровића и Божидара Петровића

Београд 2011.

Издавање ове публикације омогућили су:
Инжењерска комора Србије
- секција урбаниста
- секција пројектаната

Садржај:

Увод	9
Проф. др Милан Бурсаћ Шарпланинске жупе Сиринић, Средска, Опоље и Гора	27
Проф. Божидар Петровић Сећање на архитектонска и етнографска истраживања у жупи Сиринића	41
Проф. Божидар Петровић Стара кућа у селима жупе Сиринића.....	47
Дневник теренских истраживања архитекте и професора Зорана Б. Петровића.....	57
Доц. мр Александар Виденовић Цртани и писани записи као меморија и подстицај	177
Значај сарадње Зорана Б. Петровића и Божидара Петровића за обнову и реафирмацију наше градитељске баштине.....	191
Биографија архитекте и професора Зорана Б. Петровића	199
Биографија архитекте и професора Божидара Петровића	207
Summary	213

Доц. мр Александар Виденовић

Цртани и писани записи као меморија и подстицај

Дневник цртаних и писаних записа архитекте и професора Зорана Б. Петровића, са путовања по Шар планини, који се овом свеском публикује, представља само мали део његовог дугогодишњег ангажовања и напора, да се осветли, заштити и од заборава сачува градитељска баштина на просторима Балкана.

Посебност у његовом приступу педагошком и стручном раду, била је, може се са сигурношћу рећи, неконвенционалност у личној представи и прихватању обавеза уобичајене универзитетске професуре, и завидан број остварених истраживања, пројеката, изложби, публикација, илустровања књига, уредништава, екскурзија ... Једном речју, одликовала га је свестраност и мноштво талената.

Два су, вероватно најважнија момента, пресудно одлучивала о његовој обимној заоставштини, која данас не губи на значају, него је напротив, све више актуелна. Један је неоспорни таленат, који је проф. Петровић поседовао, у стручно – уметничком и педагошком смислу. Други је свакако упорна делатност, и може се рећи готово страст и знатижеља у архитектонском стварању, било у заштити старог, или у осмишљавању новог, а свакако у проблемима успешног повезивања традиције и савремености.

Све ово није био производ пуке амбиције и механичког стицања испразних референци, тако препознатљивог понашања код многих у данашњем

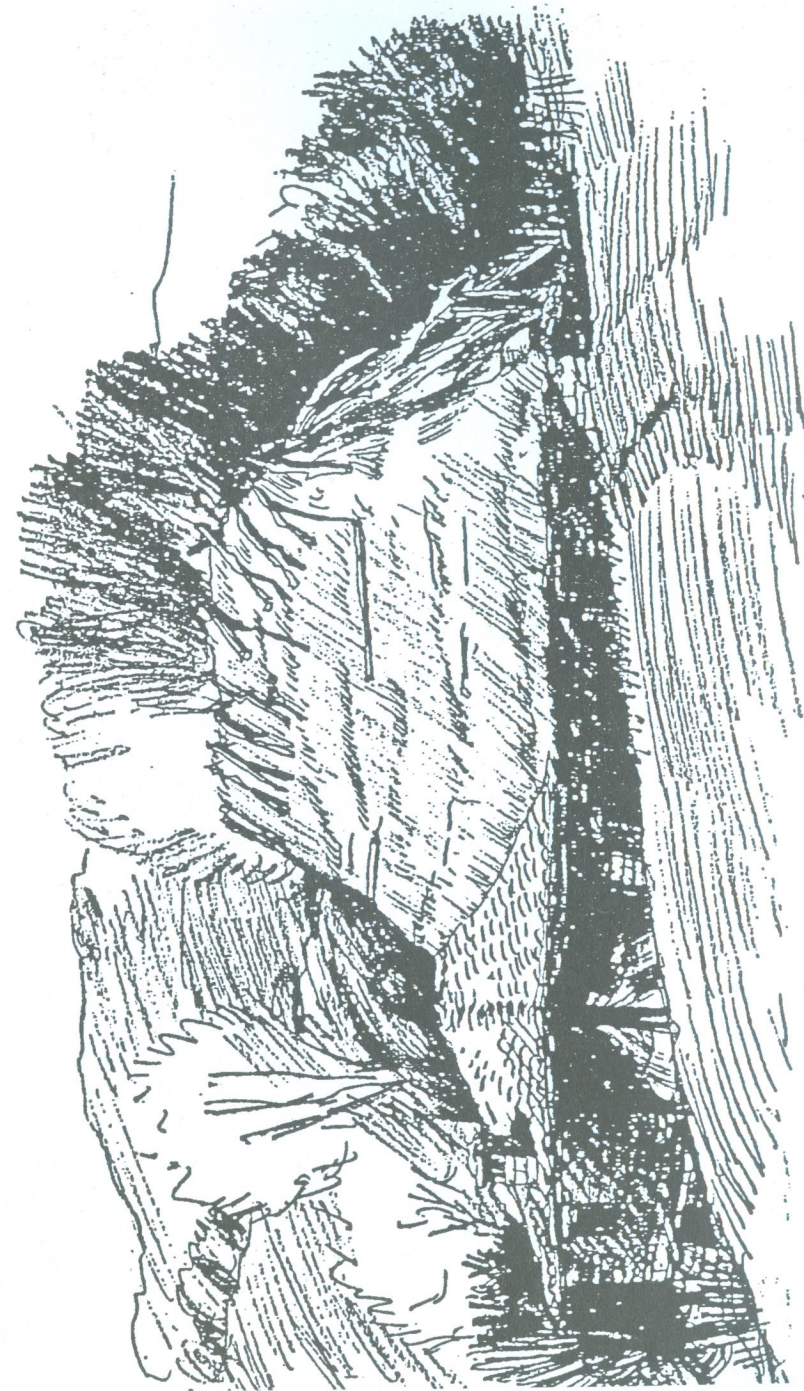
времену, већ суштинске и искрене посвећености, и потврђује чињеницу да је таленат само мали предуслов за успешност и да иза њега стоји огроман лични ангажман.

Писцу ових редова, професор је у једном разговору рекао да је припремио три публикације за издавање, од којих је она о принципима деловања у заштићеним културно - историјским целинама, свакако била најважнија. Одласком професора Зорана Петровића, на жалост, ова издања нису дочекала реализацију. Утолико је пажње вредан напор да ово, као и претходно публикована издања, "Призрен" и „Записи са Косова и Метохије“, дођу у руке читалаца и поштовалаца. У том погледу понајвише треба захвалити, приређивачу, познаваоцу прилика и поштоваоцу делатности наших професора и овакве њихове делатности, колеги Горану М. Бабићу.

Вредно је као потврду горе реченог споменути и податак да је приликом једне посете професору у болници, пред крај његовог живота, аутор ових редова поред кревета у соби могао да види и цртаћи сто. Неуобичајена слика, истовременог боловања и борбе за живот на једној, и перманентног професоровог рада на другој страни, потврђује дух и карактер делатности професора Зорана Петровића.

Публикације попут оваквих, читаоцима и корисницима пружају могућност вишеструких племенитих користи, и прилику за задовољство у шарму линије, лакоћи уметничког потеза, спонтаности у ликовном изразу и несвакидашњој информативности теренских цртаних и писаних записа.

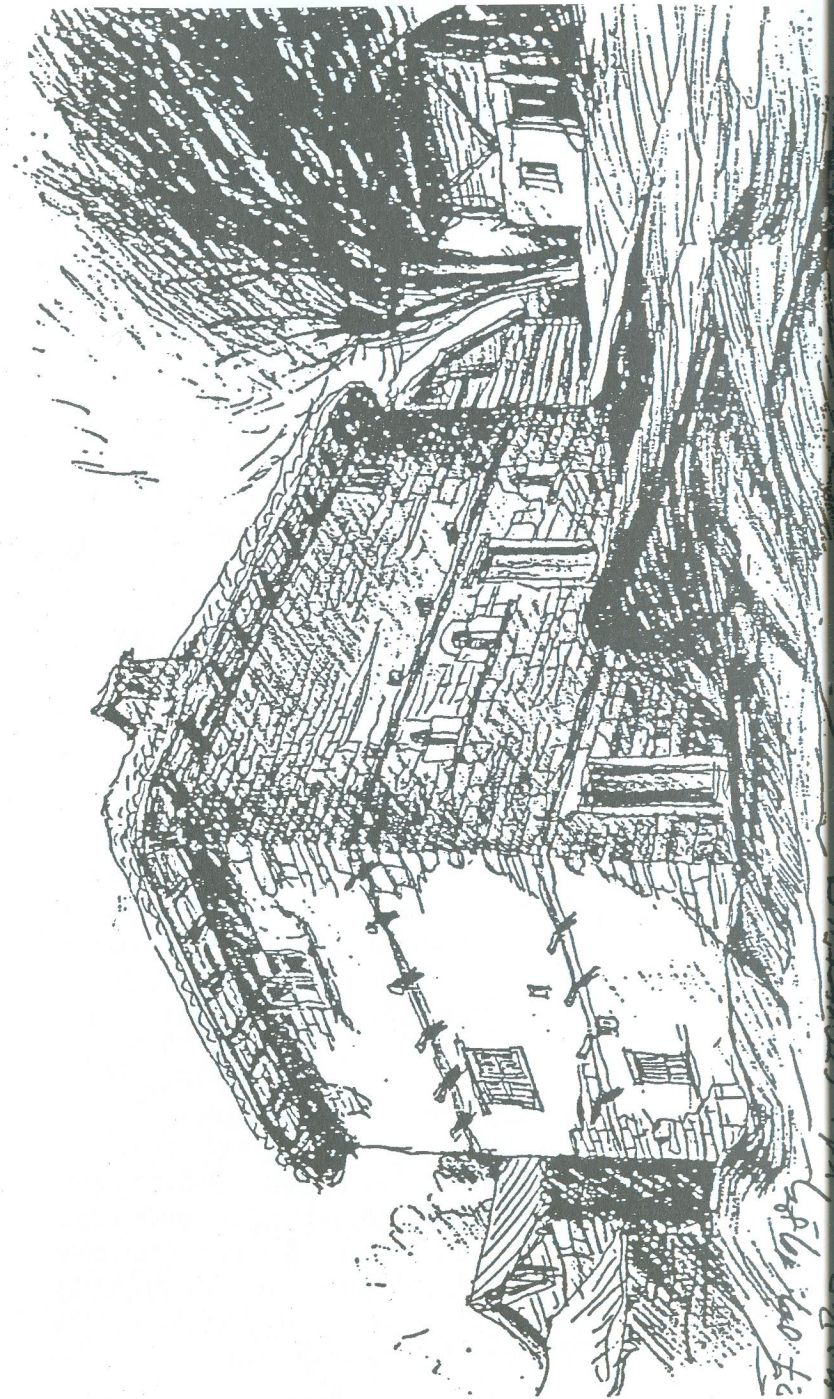
Уочава се способност аутора да, без видне намере, држи пажњу читаоцу у праћењу хроноло-

шких, дневничких, путописних записа, који по својој природи увек садрже дух својеврсне авантуре, и преносе живе слике читаоцу из њему познатих или непознатих предела. Динамика у откривању једне области некада доступне, а данас истраживачима и путницима готово неприступачне, режира посебан, готово сценаристички доживљај, и стручњацима, али и лаицима, олакшава прихватање и разумевање просторних чињеница.

Још један аспект вредности оваквих записа, јесте документарност у сагледавању грађе у циљу очувања градитељског наслеђа. Свака од оваквих дневничких белешки, осим фактографског, поседује и истраживачки карактер, будући да у простору препознаје оно што је суштинско за дух места, што је битно са гледишта разумевања филозофије градње и оно што је посебно у оквиру затечених општих места.

Методолошки, мотиви графичких приказа на појединим локалитетима, воде читаоца или корисника дневничких белешки од општег ка посебном. Тако се у илустрованим записима јавља поступност, од пејзажног или глобалног приказа, преко цртежа групација објеката или амбијенталних целина, дворишта, до представа појединачних објеката или њихових односа у простору. Засебно, аутор записа кућа, исте дочарава приказима целих грађевина у амбијентима, затим преко основа и пресека, до карактеристичних конструктивних веза, спољних и унутрашњих елемената, обликовних детаља ... Посебност у дочаравању традиционалне архитектуре, јесу чести прикази употребних предмета у кућама, карактеристичних спољних елемената (нпр. капија или ограда), као и споменика на гробљима или појединачних записа у камену.

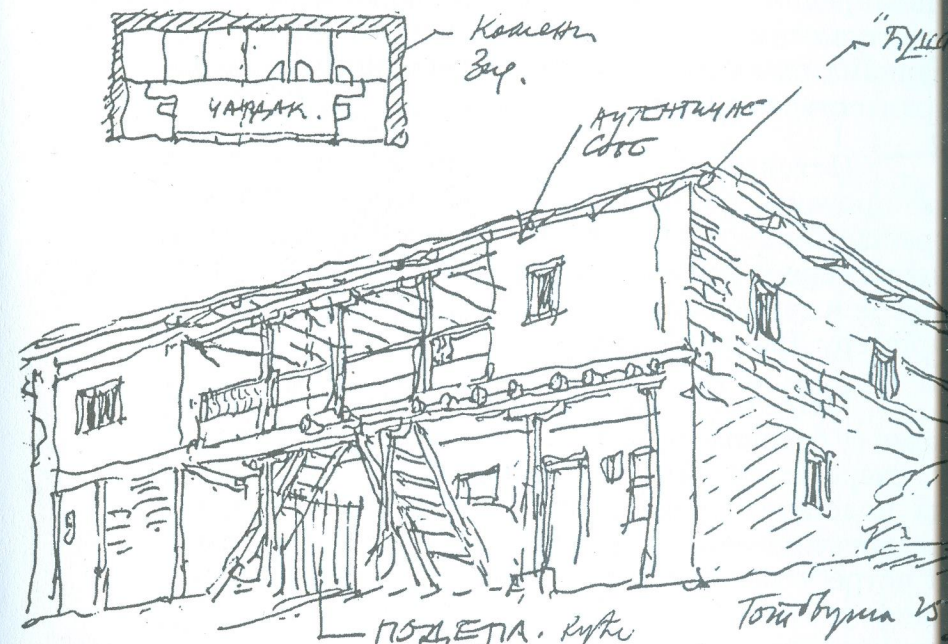

Не мање значајна је и уметничка вредност средстава, којима су белешке створене, било да је реч о цртежу или писаним коментарима. Позната је посебност графичких приказа аутора дневника, професора архитектуре Зорана Петровића, у којима се на шармантан, читљив и пријемчив начин, преплићу струка у архитектонском, наука у заштитарско – истраживачком, и уметност у ликовно – графичком смислу.

Текстуални записи писани су као хроника, са освртима на успутна збивања, разговоре са локалним становништвом, чак и временске прилике, коментарима везаним за мотиве приказа и неопходним појашњењима у оквиру самих цртежа са основним димензијама. Цртежима је памћена архитектура, а исписивањем народских назива елемената кућа и мобилијара, аутор меморише и језик, као елемент посебности људи који ту живе или су живели.

Управо имајући то у виду, корисност ових дневничких записа, представљају и свуда прожети етнолошки и социолошки аспекти подухвата. Начин живота и обичаји становништва истраживане области, увелико се могу сагледати кроз прибележене принципе у грађењу, кроз функционална појашњења, и наговештене навике људи у коришћењу простора.

Едукативност ове публикације, односно самог садржаја у њој, огледа се у упознавању стручне и шире јавности са специфичностима градитељске традиције у једној конкретној области, као дела широке различитости појавних облика народне архитектуре. Осим тога, доприноси упознавању са морфологијом сеоских насеља, и особеностима вернакуларне архитектуре предметног подручја.

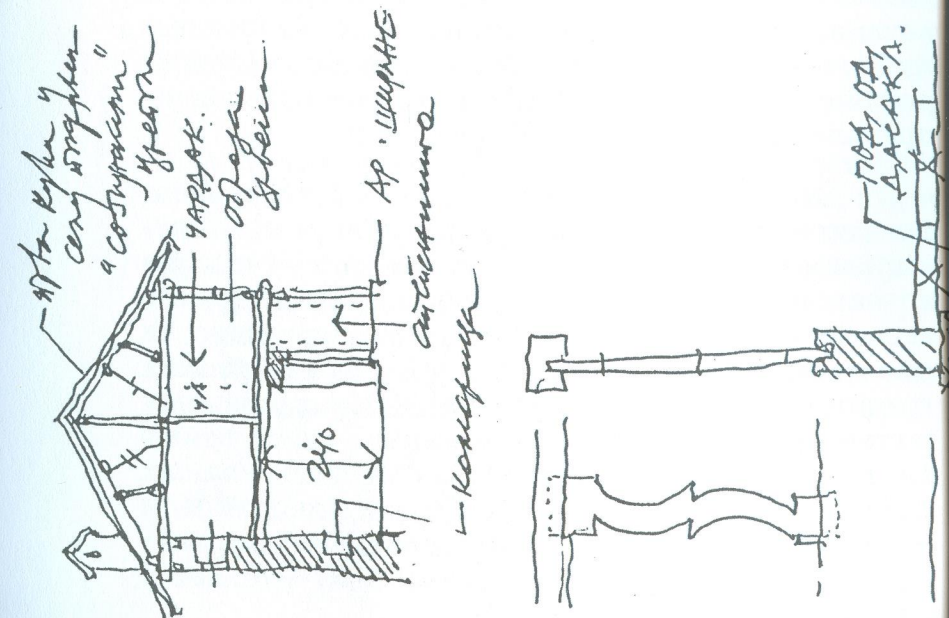
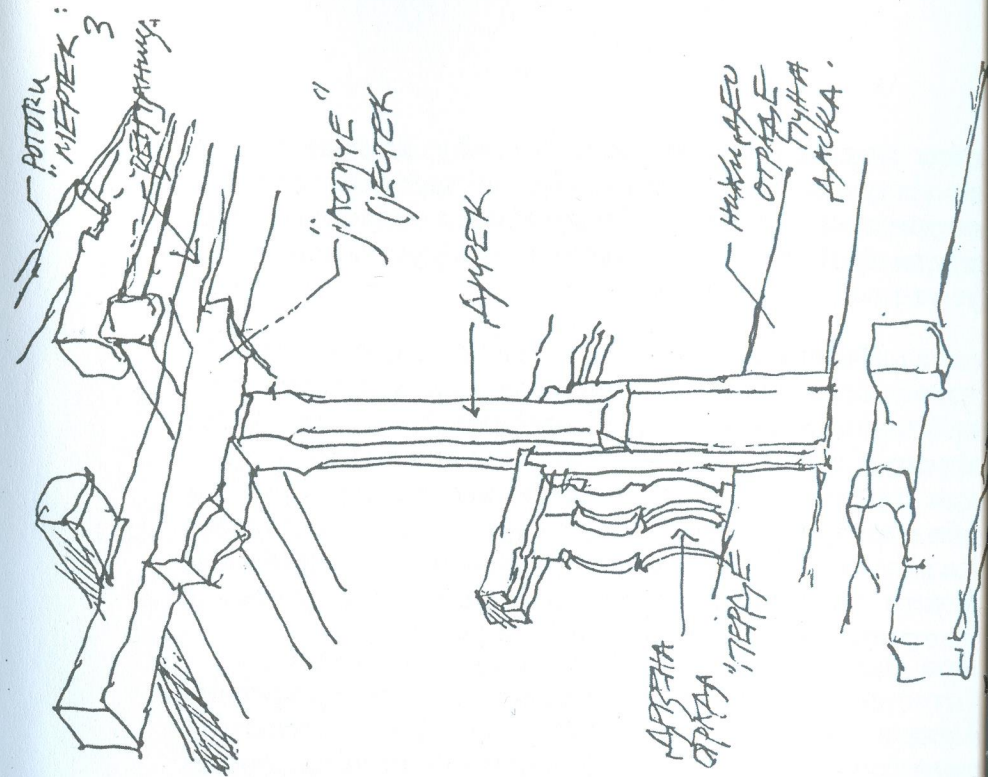

рачунарима једноставно – не постоји или је немогуће. Прилика је осим тога, овде поменути да су и поједине научне тезе одбрањене са темама о архитектонском пројектовању на рачунарима. Све поменуто, један је од узрока пада квалитета пројеката студената архитектуре.

Охрабрује, међутим, чињеница да се након уочавања немогућности да се мисаони и идејни процес прати техником компјутера, цртеж традиционалним техникама полако враћа у употребу. Све већи број младих људи, подстакнути и ретким старијим колегама, схватају значај руком цртаних појава и идеја. Кроз лични доживљај стварања белешки о виђеном и цртања идеја у простору, где рука прати промишљање, успешније се схвата и учи, али и интерпретира замисао.

Цртеж, скице неких од првих идеја, прибелешке руком, све више се могу видети како равноправно, па и доминантно стоје поред фотографија, рачунарски израђених пројеката у публикацијама и на изложбама архитектуре. Управо на том задатку, цртежи и записи професора Зорана Петровића и других ентузијаста и заљубљеника, не само у овом приказу, имају моћ да цртежу и запису као снажном медију, приволе нове поклонице.

Не ретко се може чути мишљење многих, који су наставу изводили или је слушали на Архитектонском факултету у Београду, да су предавања најуспешније за студенте изводили, или је као студенти ваљано пратили и памтили изречено, када је предавач цртао на табли или на папиру, односно када је цртеж постепено, уз коментаре настајао. Мисао наставника пратило је настајање цртежа и писаног појма, а тај процес дешавао се паралелно са способношћу слушалаца да изречено прихвате и разумеју. Аутор

ових редова је и сам имао ту срећу, да наставу код професора Зорана Петровића на последипломским студијама из предмета “Традиционална архитектура”, прати кроз сам процес настајања његових цртежа, са усменим објашњењима.

Наравно да је искуство и цртачка пракса током низа година, аутора дневничких записа у овој публикацији, довела до способности да на самом терену цртеже и коментаре ствара релативно брзо, као да црта крокије. То му је омогућавало брзо и обимно прикупљање података, што се може видети по резултатима бележења у било ком дану дневника, а што опет ни мало није утицало на квалитет и уметнички ниво забележене грађе.

Колико су цртани и писани записи професора Петровића значајни у интерпретацији елемената традиције и наслеђа, било у селима или историјским градским целинама, сведочи и чињеница да се његови радови и прикази често појављују у истраживањима и научним радовима, код разних аутора, на жалост често без навођења извора, што говори о личној култури оних који те цртеже користе, али и о непознавању правила у стручно – научној делатности.

Осим личних, или у пратњи својих колега, професор Зоран Петровић је, имајући у виду едукативност и значај путовања у васпитању млађих колега и студената, често организовао стручне екскурзије мањих или већих група, претежно са циљем упознавања наших крајева, знаменитости, градитељског наслеђа и већих или мањих природних и створених целина. Овде је значајно уочити тежњу да се у едукацији првенство даје обилажењу наших крајева и откривању наших корена, традиције и вредности. Када се у виду имају данашње екскурзије, где се примат даје туђим искуствима (Лондони,

Амстердами, Берлини...) и генерације едукују кроз упознавање туђег, а да о сопственом идентитету не знају готово ништа, не чуди стање новије архитектуре која се последњих деценија може затећи широм Србије.

Не ретко је професор добронамерно наговарао учеснике, да се и сами прихвате папира и оловке, што су они и чинили, чиме су неки од њих по први пут улазили у свет личних импресија и доживљаја у простору, али и откривали истину о сопственом умећу или степену способности формирања цртаних и писаних записа, а што је опет саставни део образовања млађих колега и студената.

Радост путовања и радиност на њима, које је поред осталих лепих особина, као изузетну поседовао професор Петровић, оставили су трагове од непроцењиве вредности. Овде се мисли на обимну грађу из области традиционалне архитектуре и градитељске баштине, али и на утицај који је његова страст ка теренским истраживањима и записивању виђеног, имала на колеге, сараднике и генерације студената архитектуре.

Онако како су његови професори утицали на њега, тако је и његова уметност бележења, као и неговање цртежа и писаних записа, између осталих одлика карактера, имало трага на многим млађим колегама. Да је само ту љубав према архитектури и однос према традицији пренео на савременике и млађе, било би довољно да остане запамћен као врстан педагог и изузетна личност.

О томе, као и о много чему другом, што се односи на њега самог и на све што је оставио као траг у времену, али и о нама самима, сведоче и ови публиковани записи.